

Vlaams
Parlement

ingediend op **1512** (2017-2018) – Nr. 2
22 mei 2018 (2017-2018)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Buitenlands Beleid,
Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking,
Toerisme en Onroerend Erfgoed
uitgebracht door Karl Vanlouwe, Güler Turan en Herman De Croo

over het ontwerp van decreet

houdende instemming met
de Brede Economische en Handelsovereenkomst (CETA)
tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds,
en Canada, anderzijds,
ondertekend te Brussel op 30 oktober 2016
en met het gezamenlijk interpretatief instrument

*Samenstelling van de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden,
Internationale Samenwerking, Toerisme en Onroerend Erfgoed:*

Voorzitter: Rik Daems.

Vaste leden:

Ingeborg De Meulemeester, Marc Hendrickx, Jan Van Esbroeck, Karl Vanlouwe, Karim Van Overmeire,
Manuela Van Werde;

Sabine de Bethune, Vera Jans, Ward Kennes, Johan Verstreken;

Rik Daems, Herman De Croo;

Tine Soens, Güler Turan;

Wouter Vanbesien.

Plaatsvervangers:

Cathy Coudyser, Danielle Godderis-T'Jonck, Andries Gryffroy, Sofie Joosen, Elke Sleurs,
Sabine Vermeulen;

Karin Brouwers, Griet Coppé, Joris Poschet, Valerie Taeldeman;

Jean-Jacques De Gucht, Marnic De Meulemeester;

Renaat Landuyt, Steve Vandenberghe;

Bart Caron.

Toegevoegde leden:

Stefaan Sintobin;

Christian Van Eyken.

Documenten in het dossier:

1512 (2017-2018) – Nr. 1: Ontwerp van decreet

INHOUD

1. Inleidende uiteenzettingen	4
1.1. Uiteenzetting van Monique Goyens	4
1.2. Uiteenzetting van Ronan O'Brien	6
1.3. Uiteenzetting van Hiddo Houben	8
1.4. Uiteenzetting van Laurens Ankersmit	10
1.5. Uiteenzetting van Jan Van Hove	13
1.6. Uiteenzetting van Gilles Suply	16
2. Vragen en opmerkingen van de leden	18
2.1. Karl Vanlouwe	18
2.2. Güler Turan	19
2.3. Ward Kennes	20
2.4. Wouter Vanbesien	21
2.5. Rik Daems	21
3. Antwoorden van de sprekers	22
3.1. Monique Goyens	22
3.2. Jan Van Hove	23
3.3. Hiddo Houben	24
3.4. Ronan O'Brien	25
3.5. Laurens Ankersmit	26
3.6. Gilles Suply	26
Gebruikte afkortingen	28

Bijlagen: zie [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be

De Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking, Toerisme en Onroerend Erfgoed hield op 8 mei 2018 een hoorzitting over het ontwerp van decreet houdende instemming met de Brede Economische en Handelsovereenkomst (CETA) tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en Canada, anderzijds, ondertekend te Brussel op 30 oktober 2016 en met het gezamenlijk interpretatief instrument.

Vier sprekers gebruikten een presentatie, die zijn te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

1. Inleidende uiteenzettingen

1.1. Uiteenzetting van Monique Goyens

Monique Goyens, directeur-generaal van BEUC, zegt dat BEUC een federatie is van de meest invloedrijke nationale consumentenorganisaties in Europa. Voor België is Test-Aankoop aangesloten en dat is een van de belangrijkste leden van de organisatie. BEUC is de belangenbehartiger van de nationale consumentenorganisaties bij de EU-instellingen. De organisatie maakte deel uit van de TTIP-adviesgroep en is nu ook lid van de expertengroep over handelsakkoorden die recent door de Europese Commissie werd opgericht.

Hoe kijkt een consumentenorganisatie naar (vrij)handelsakkoorden? Handel is goed voor de mensen en de verbruikers, mits de akkoorden degelijk zijn opgesteld en voordelen kunnen opleveren voor de consumenten. Van CETA, een handelsakkoord met een gelijkgezind land, werd aanvankelijk veel goeds verwacht. Er werden niet meteen problemen voor de consumentenbescherming in gezien en er werden veeleer positieve gevolgen verwacht voor het bevorderen van de consumentenbelangen.

Toen CETA echter werd getoetst aan de 'consumer crash test' – een checklist met de onderdelen die aanwezig moeten zijn, of dat niet mogen zijn, in een handelsovereenkomst – bleek het akkoord daar niet aan te voldoen. Een handelsakkoord moet in de eerste plaats consumentvriendelijk zijn en dus voordelen opleveren voor de consumenten. Doorgaans wordt over handelsakkoorden gezegd dat ze tot prijsverlagingen zullen leiden, omdat de tarieven of andere kostenfactoren voor de ondernemingen erdoor omlaag gaan, en tot meer variëteit, hogere kwaliteit en meer innovatie leiden. Niemand heeft echter al concreet kunnen aantonen welke specifieke prijsverminderingen een handelsakkoord oplevert voor de consumenten. Er zijn inderdaad kostenverlagingen, maar er kon tot nog toe niet worden aangetoond dat die op het einde van de prijsketen een prijsverlaging opleveren voor de consumenten. Er kunnen diverse redenen zijn waarom dat niet het geval is. Zo kunnen ondernemingen gaan investeren in research. Ondernemingen die een monopoliepositie hebben, zijn dan weer geneigd om het voordeel dat de kostenverlagingen opleveren, aan hun aandeelhouders te gunnen. Om lagere kosten tot lagere prijzen voor de consumenten te laten leiden, is een markt nodig met bijzonder sterke concurrentie. Dat is geen gegeven en een handelsakkoord op zich zal daar niet voor zorgen.

Het is correct dat handelsakkoorden voor druk op de markten kunnen zorgen en veeleer dan tot lagere prijzen, tot meer productvariëteit kunnen leiden. Een consument zal dus uit meer producten kunnen kiezen en ook uit producten van verschillende kwaliteit en prijs. Het aanbod van consumentengoederen kan dus groter zijn. Als dat principe wordt toegepast op CETA, blijkt echter dat dit akkoord niet zozeer over consumptiegoederen gaat, maar zeker voor België, meer over machines en gereedschap. Uiteraard gaat het bijvoorbeeld ook over ahornsiroop en zeevruchten, maar zelfs als het akkoord tot lagere prijzen of meer

variëteit bij ahornsiroop leidt, zal dat niet tot het grote verschil leiden voor de consumenten. De positieve gevolgen van CETA voor de consumenten zijn dus niet overduidelijk.

In een van de eerste versies van CETA zaten er positieve bepalingen voor de consumenten. Het zou bijvoorbeeld voor Belgische of Europese consumenten gemakkelijker worden om online aan te kopen en daarbij bescherming te genieten. Deze bepalingen werden echter verwijderd. Over een reductie van telecommtarieven wordt niets gezegd. Voor Europeanen die naar Canada gaan en daar hun telefoon gebruiken, is de hoge rekening vaak een schok. Als men echt een handelsovereenkomst wil met aandacht voor de belangen van de consumenten die naar andere landen reizen of een beroep doen op e-commerce, dan zijn CETA en andere handelsakkoorden die in de steigers staan, een gemiste kans.

CETA houdt bovendien ook grote risico's in voor de consumenten. Het grootste risico situeert zich bij het ICS. Het was uiteraard een goede zaak dat de EC het ISDS heeft opgegeven. Dat systeem werd vervangen door het ICS, dat weliswaar een verbetering is, maar nog altijd niet goed genoeg is voor de consumenten. CETA bevat een bepaling waarin wordt gesteld dat de Europese wetgever het recht behoudt om aan regulering te doen in domeinen waar het om het algemeen belang gaat, bijvoorbeeld consumentenbescherming. Dat wil zeggen dat als een investeerder een klacht indient over wetgeving van algemeen belang – zoals bijvoorbeeld regels over labels op tabaksproducten, etiketten over de voedingswaarde of andere labels ter bescherming van de consumenten – de wetgever het recht heeft om die regelgeving te handhaven, maar verplicht zal zijn om een vergoeding te betalen als kan worden aangetoond dat de verwachte 'return on investment' lager is ingevolge die regelgeving. Er is nood aan klare en begrijpelijke taal, zodat duidelijk is dat wetgeving over het algemeen belang niet valt onder de bescherming van investeerders. Dat bestaat nu al, zo is er in TPP een uitzondering gemaakt voor wetgeving rond tabak.

Een tweede belangrijke zaak, en de reden waarom België het advies van het Europees Hof heeft gevraagd, is de vraag of het ICS wel verenigbaar is met het Europees recht. Volgens BEUC en diverse maatschappelijke organisaties, is dat niet het geval, want ICS neemt macht weg van de nationale rechtbanken en bovendien is er niet voorzien in een uniform systeem voor de toepassing en implementatie van het EU-recht. Het Europees Hof werd daarover dus geconsulteerd en het is nu wachten wat daarvan het resultaat zal zijn. In een gelijkaardig, weliswaar niet identiek geval, met name de Achmea-zaak, stelde het Hof dat er een probleem is met arbitrage bij investeringsovereenkomsten. Hoe kan de ratificatie worden overwogen van een handelsovereenkomst waarin ICS is opgenomen, terwijl ICS wordt onderzocht door het Europees Hof van Justitie en uitspraken in gelijkaardige zaken erop wijzen dat dit systeem niet verenigbaar is met het EU-recht? Een voorzichtige aanpak voor elke nationale wetgever zou zijn om te wachten op het standpunt van het Europees Hof. Hoe moet het immers als België, dat de kwestie naar het Europees Hof heeft gebracht, overgaat tot de ratificatie en het Europees Hof nadien tot de conclusie komt dat ICS niet verenigbaar is met het Europees recht? Waarom wordt er niet gewoon gewacht op die uitspraak? Dan zal er immers duidelijkheid zijn en als er sprake van onverenigbaarheid is, dan moet het systeem overboord worden gegoid.

De spreekster beklemtoont dat BEUC niet gekant is tegen een handelsakkoord met Canada, een bevriende natie. De organisatie is wel tegen CETA in zijn huidige vorm, want dat akkoord houdt te veel risico's en gevaren in voor de consumenten. Waarom wordt er niet opnieuw onderhandeld, temeer er een nieuw gegeven is met het voorstel van de EC voor een 'multilateral investment court system'? Waarom halsoverkop in een systeem stappen dat misschien over

enkele jaren moet worden afgeschaft? Vanuit het perspectief van de consument is het hoe dan ook niet aangewezen om CETA goed te keuren.

1.2. Uiteenzetting van Ronan O'Brien

Ronan O'Brien zegt dat hij als onafhankelijk onderzoeker in Brussel actief is rond regulering, handel en een reeks andere zaken.

Inleiding

Hij wijst er vooreerst op dat de handelstarieven zeer sterk daalden in het midden van de jaren negentig, tot momenteel gemiddeld 2,7 procent. Er is al tientallen jaren een enorme toename in de wereldhandel. Economische analyses tonen nu over het algemeen maar zeer kleine voordelen aan van bijkomende handelsverdragen, zelfs bij een verdrag tussen twee grote regio's zoals bijvoorbeeld TTIP.

Vanaf de jaren negentig lag de nadruk op het opleggen van beperkingen aan nationale regelgeving. Dat werd de kern van wat 'moderne handelsovereenkomsten' wordt genoemd. Daarbij werden twee benaderingen gehanteerd: handelsovereenkomsten en 'goede regelgevende praktijk' via de OESO. Soms worden beide gecombineerd, zoals bij CETA. Dit heeft aanleiding gegeven tot veel controverse, van de beruchte chloorkippen tot grote prijsstijgingen voor geneesmiddelen en de ineenstorting van het GATS.

Handelsovereenkomsten zijn internationale verdragen en hebben voorrang op nationale wetgeving. Dat kan tot gevoelige kwesties leiden voor de democratie. Canada staat in het algemeen zeer dicht bij de VS in regelgevende benadering, maar niet altijd. 72 procent van de Canadese uitvoer gaat naar de VS, slechts 9 procent naar de EU. Men zal dus niet sterk geneigd zijn die regels te laten vallen in het voordeel van de EU. De meerderheid van de grote Amerikaanse bedrijven heeft belangrijke investeringen in Canada en handelsovereenkomsten met de VS leveren veel voordelen voor hen op. Die grote Amerikaanse ondernemingen oefenen dan ook druk uit op Canada met het oog op internationale regelgevende samenwerking.

Regelgeving

Veel mensen zien regelgeving louter als bureaucratie zonder voordelen. De kosten kunnen echter tegen de baten worden afgewogen via een economische benadering. De spreker illustreert dit met een grafiek over de periode van 2000 tot 2015, die werd opgesteld door het Amerikaanse Office of Information and Regulatory Affairs. De kleine balkjes, op de slide groen gekleurd, staan voor de kosten, en de zwarte voor de voordelen. Bij het publieke debat, ook als het over handel gaat, wordt er meestal op de kosten gefocust en niet op de baten. Tussen beide is er nochtans een gigantisch verschil.

Regelgeving kan betrekking hebben op een breed spectrum: het financiële systeem, de strijd tegen klimaatverandering, milieubescherming, bescherming tegen giftige chemicaliën enzovoort.

Regelgevende samenwerking bij CETA

De regelgevende samenwerking bestrijkt bij CETA een groot gebied, bijna alle onderdelen vallen eronder: goederen en diensten, evenals handel en investeringen. In het hoofdstuk over de samenwerking op regelgevingsgebied staan vier doelstellingen en die zijn van cruciaal belang. Vooreerst wordt het voorkomen en elimineren van onnodige handelsbelemmeringen vermeld. Dat leidt tot de beroemde of zelfs beruchte 'noodzakelijkheidstest': landen moeten de minst

handelsbeperkende maatregel nemen om het regelgevingsdoel te bereiken. In de praktijk, bij de WTO-geschillenbeslechtingzaken, blijkt echter vaak dat de eerste doelstelling (keuze van de minst handelsbeperkende maatregel) vervuld is, maar de tweede (het reguleringsdoel bereiken) niet. Die noodzakelijkheidstest leidde tot de ineenstorting van het GATS-akkoord, omdat de ontwikkelingslanden niet wilden dat er op die manier beperkingen zouden worden ingevoerd op hun interne wetgeving.

Een andere doelstelling is de gezondheid en veiligheid van mens, dier en plant, en de bescherming van het milieu. Dat is op zich een goede zaak, maar het gebeurt vooral via het uitwisselen van informatie en via analyses.

In de praktijk wordt het formele 'recht om te reguleren' dus ingeperkt door, onder meer de noodzakelijkheidstest, een zeer bekend begrip in de vakliteratuur over internationale handelswetgeving.

Vervolgens gaat de spreker nader in op de processen bij de samenwerking op regelgevingsgebied. Die samenwerking gebeurt door de erkenning van de gelijkwaardigheid van de regelgeving van andere partijen, de wederzijdse erkenning van elkaars voorschriften, of een harmonisatie (voor toekomstige regelgeving). Een groot probleem daarbij zijn echter de transparantie en democratische controle. Samen met een openbare discussie zijn die zaken nochtans essentieel voor een kwaliteitsregulering in het algemeen belang. Bovendien zijn ze een rem op de verleiding om zaken achter gesloten deuren te gaan regelen.

Bij CETA zijn er twee sterk verschillende benaderingen. Het belang van transparantie, publieke toegang tot informatie en inspraak van het publiek wordt weliswaar benadrukt, en er wordt voorzien in een forum van het maatschappelijke middenveld met 'een evenwichtige belangenbehartiging'. Dat is echter alleen het geval als er geen handhaving of sancties zijn: arbeid en omgeving. Voor de rest, het overgrote deel van CETA, waar wel sprake is van handhaving, zijn democratische basiskennmerken volledig afwezig, met één kleine uitzondering weliswaar. Er wordt niet voorzien in publicatie van agenda's of verslagen van vergaderingen, lijsten van deelnemers aan vergaderingen, openheid van vergaderingen voor het publiek, beschikbaarheid van documenten en representativiteit van wie werd uitgenodigd om aan vergaderingen deel te nemen. Er is alleen de beperkte uitzondering van mogelijke raadpleging, maar dat is volstrekt onvoldoende.

Waarschijnlijke resultaten

Samenwerking op het gebied van regelgeving wordt in de praktijk gedomineerd door grote ondernemingen, inzonderheid bedrijven die aan beide zijden van de Atlantische Oceaan actief zijn. Dat is te verklaren door de doelstellingen, de waarschijnlijke rol van het bedrijfsleven in de belangrijkste sectorale comités en de algemene praktijk in de EU en Canada om naar de bedrijven te kijken bij regelgevende en handelskwesties. Bij TTIP gingen 111 van de 119 raadplegingen uit naar het bedrijfsleven.

Voorts staat het voorzorgsprincipe onder druk. Dat principe wordt niet vermeld in het hoofdstuk over regelgevende samenwerking. Canada volgt bovendien de VS en het heeft de EU aangeklaagd bij de WHO, bijvoorbeeld inzake groeihormonen in rundsvlees. Er komen meer stappen voor toezichthouders die al beperkte middelen hebben, zoals de EC en Europese agentschappen. Tot slot zijn ook democratische problemen te verwachten. Dit proces vindt immers plaats stroomopwaarts van de meeste normale EU-regelgevingsprocessen, het stroomt dus niet door tot de Europese Raad of het parlement. Bovendien zijn geen

democratische elementen opgenomen in de samenwerking op regelgevingsgebied bij CETA.

CETA lijkt economisch gezien geen steek te houden

Een gemeenschappelijke EU-Canada-studie naar de impact van CETA wees op een minuscuul voordeel van 0,08 procent van het bbp. Dat staat gelijk aan één kopje koffie per drie maanden per persoon in de EU in besteedbaar inkomen. Andere studies komen tot nog een kleiner voordeel: één kopje koffie elke tien maanden tot een jaar.

Voor het potentiële verlies van sommige bestaande voordelen van regelgeving verwijst de spreker naar de dia met een grafische weergave van de kosten-batenverhouding. Het ziet ernaar uit dat we veel meer voordelen zullen verliezen dan dat er zullen bijkomen.

Tot slot, en vooral, zijn er de toekomstige regelgevende uitdagingen in een veranderende wereld, een absoluut cruciaal probleem. Tot besluit wijst de spreker nog op de laatste dia, met een link naar de paper waarop hij zijn uiteenzetting heeft gebaseerd.

1.3. Uiteenzetting van Hiddo Houben

Hiddo Houben, hoofd van de Afdeling VS en Canada bij het DG Handel van de Europese Commissie, zegt dat de onderhandelingen over CETA in 2006 zijn begonnen. Dat toont aan dat heel wat tijd zit tussen het moment waarop besloten werd het werk aan te vangen en de uiteindelijke beslissingen in de verschillende parlementen. Het is weliswaar zo dat CETA voor het overgrote deel al sinds september 2017 in werking is getreden. Het verdrag was eerder unaniem goedgekeurd door de lidstaten en bij de stemming in het Europees Parlement was er een ruime meerderheid. Momenteel hebben al tien van de achtentwintig EU-lidstaten CETA geratificeerd. Het grootste deel van CETA werd onderhandeld onder de toenmalige eurocommissaris voor Handel Karel De Gucht, de beslissing om te gaan onderhandelen was van zijn voorganger Peter Mandelson en de finale besprekingen gebeurden onder huidig Eurocommissaris Cecilia Malmström.

CETA is ook een interessant verdrag omdat het door heel veel mensen in een publiek maatschappelijk debat is getoetst en ook door het Europees Hof. Met name de beginselen op het gebied van de investeringsbescherming hebben veel stof doen opwaaien en doen dat nog steeds, zoals ook bleek uit de uiteenzetting van Monique Goyens.

De spreker zegt dat hij vooral wil toelichten wat er in CETA zit, wat er onder een progressief akkoord wordt verstaan en waarom de EU tevreden is over dit akkoord met deze partner. Buiten het Europese continent is Canada het enige land dat zo sterk op een Europees land lijkt. Canada heeft een gemengde economie, het heeft federale trekken zoals die ook hier bestaan, het heeft zeer hoge beschermingsniveaus, een hoog welvaartspeil en een sterk groeiende economie. Het land heeft bovendien de financiële crisis beter doorstaan dan de Europese landen en sinds Justin Trudeau er premier is, is er een progressieve gesprekspartner in Canada.

Onder een progressief akkoord verstaat de EC een akkoord dat open is, goed is voor de werkgelegenheid en voor de bedrijven en waarin zoveel mogelijk waarden zitten. Het handelsbeleid is immers ingrijpend aan het veranderen sinds een dertigtal jaar: bij de oude handelspolitiek ging het vooral om het beschermen van de producenten – textielbedrijven, scheepswerven, staalindustrie enzovoort – terwijl het nieuwe handelsbeleid veeleer vertrekt vanuit een beginselakkoord

dat markten open zijn en aandacht heeft voor de beschermingsvoorwaarden waaronder die markt opereert: milieunormen, arbeids- en veiligheidsnormen enzovoort. Het komt er dan op aan dat alles in een verdrag onder te brengen, zonder dat dit een te star akkoord wordt. Er mag dus ook niet te veel in detail worden gegaan in een handelsverdrag, want verdragen zijn – anders dan nationale wetgeving – zeer moeilijk te veranderen. Als gevolg daarvan blijven handelsverdragen doorgaans algemener en is nationale wetgeving vaak specifiek.

Wat zit er in CETA? De invoerrechten worden afgeschaft voor bijna alle producten. Voor 90 procent van de goederen zijn er sinds september 2017 geen invoerrechten meer. Heel wat bedrijven kunnen daardoor hun producten tegen een lagere prijs afzetten in Canada of in Europa. Producenten van kreeft in het Amerikaanse Maine bijvoorbeeld klagen steen en been omdat hun concurrenten in Canada nu een prijsvoordeel hebben, want de invoerrechten voor kreeft in de EU bedragen 12 procent.

Over het algemeen – en daar is de spreker het oneens met het standpunt van Monique Goyens dienaangaande – is handelsliberalisatie goed voor de consument. De prijzen gaan immers omlaag en de keuzemogelijkheid vergroot. De Europese interne markt is ook een goede zaak voor consumenten, want binnen de EU zijn er ook geen invoerrechten en laat de regelgeving een transparant concurrentiemodel toe. Dat handelsverdragen over het algemeen een goede zaak zijn voor de consument, wil natuurlijk niet zeggen dat er geen verdragen zijn die verbeterd kunnen worden. Het is best mogelijk dat een bepaald verdrag niet evenwichtig wordt bevonden en dat moet worden bekeken in hoeverre dat verdrag kan worden aangepast. Dat is in zeer grote mate gebeurd voor het investeringshoofdstuk. Er is een zeer groot verschil tussen wat is onderhandeld onder Karel De Gucht en het, veel evenwichtigere, nieuwe hoofdstuk over investeringsbescherming dat er ingevolge het maatschappelijk debat daaromtrent en over ISDS is gekomen. Daarop is nog steeds kritiek mogelijk en die kritiek is legitiem en is ook een discussie waard. Bij de EC leeft echter de overtuiging dat in eer en geweten werd gestreefd naar een zo goed mogelijk evenwicht tussen het beschermen van de belangen van de bedrijven en het benoemen en beschermen van het recht van overheden en toezichthouders om te mogen regelgeven.

CETA is ook het eerste handelsverdrag waarin de markt van de overheidsopdrachten in een derde land zo ver open wordt gemaakt. Ook op het subfederale niveau van Canada, de provincies, is de markt geopend. Dat is ook van belang voor Belgische bedrijven uit bijvoorbeeld de baggersector. CETA heeft ook een hoofdstuk over de bescherming van geografische indicaties, voor producten zoals bijvoorbeeld kaas en wijn. CETA opent de dienstensector in Canada in gebieden die voordien gesloten waren, met name in de maritieme handel, het vervoer en baggerwerken. Het verdrag kent ook een eerste structuur om wederzijds professionele kwalificaties te erkennen, bijvoorbeeld architecten, verpleegsters, of ingenieurs. Dat zijn stuk voor stuk handelsbelemmeringen die weggenomen worden, wat in de eenentwintigste eeuw voor mensen die mobiel willen zijn, heel belangrijk is. Voor individuele mensen kunnen dit soort van verdragen wel degelijk een verschil uitmaken.

Aan de andere kant stoelt het moderne handelsbeleid ook op het uitdragen van de Europese normen: basisnormen van bescherming op het werk – de zeven kernconventies van de IAO – maar ook alle vormen van multilaterale milieuovereenkomsten. Na het debat over CETA in het Franse parlement is er nu ook bijzondere aandacht voor de klimaatproblematiek. Er komt complementariteit tussen het Klimaatakkoord van Parijs en CETA. Dat toont aan dat het ambtelijk apparaat op het Europese niveau responsief is en ingaat op verzoeken vanuit

parlementen om ervoor te zorgen dat dergelijk verdrag ook een levend instrument is om waarden die worden gedeeld met een partner, verder uit te dragen in de wereld.

Tot slot wil de spreker het nog hebben over samenwerking tussen toezichthouders. Dat wordt vaak als gevaarlijk gezien, bijvoorbeeld als het over de beruchte chloorkippen gaat, maar samenwerking tussen toezichthouders komt ook de efficiëntie ten goede. Dat is bijvoorbeeld het geval als inspecteurs uit de farmaceutische sector hun inspecties niet moeten verdubbelen omdat ze rapporten van elkaar kunnen overnemen, waardoor ze zich kunnen concentreren op de producten die potentieel gevaarlijk zijn voor de volksgezondheid. Een ander voorbeeld is dat van toezichthouders in de gezondheidssector die met elkaar kunnen samenwerken als producten deficiënt zijn. In een globaliserende economie zijn dergelijke samenwerkingen tussen toezichthouders zeer vanzelfsprekend.

In zekere zin werd in Europa de handel uitgevonden. Op eeuwenoude kaarten wordt de Middellandse Zee als 'mare nostrum' vermeld. Dat gebied werd nadien, in de vijftiende en zestiende eeuw, uitgebreid naar de Atlantische Oceaan. Handel houdt mensen open, scherp, competitief en bereid om te luisteren naar anderen, vanuit een interesse voor wat die anderen doen en denken. Daarom is, vooral met een partner als Canada, een verdrag zoals CETA iets dat door de EC met overtuiging wordt aanbevolen voor een positief advies.

1.4. Uiteenzetting van Laurens Ankersmit

Laurens Ankersmit, jurist bij de ngo ClientEarth, zegt dat hij sinds drie jaar actief is rond handelsbeleid bij de milieuorganisatie ClientEarth, die ook een kantoor heeft in Brussel, en dat hij tevens gastdocent EU International Relations Law is bij de Brussels School of International Studies. Hij zal het voornamelijk hebben over het investeringshoofdstuk en de verenigbaarheid met het Europese recht, maar wil vooraf toch reageren op de stelling van Hiddo Houben dat er geen land is dat zo sterk op een Europees land lijkt als Canada. Wat de milieuregels betreft is dat niet het geval. Er is geen land dat zo achterloopt op het hoge niveau van milieubeschermingsregels als Canada. En dan gaat het zowel om de luchtkwaliteit, als om chemicaliën en pesticiden, de waterkwaliteit, het dierenwelzijn en de klimaatregelgeving. Er kan met studies worden gestaafd dat het niveau daar ver achter loopt op de regelingen in de VS en in Europa. Het is dan ook niet verwonderlijk dat klimaatbescherming niet wordt vermeld in CETA. Steve Harper, de voormalige premier van Canada, onder wiens verantwoordelijkheid aan Canadese zijde werd onderhandeld, noemde het Kyotoverdrag zelfs een socialistische samenzwering.

De spreker zegt dat hij het bij zijn presentatie eerst zal hebben over ISDS, wat dat inhoudt en wat dit betekent voor de nationale rechtsorde. Daarna zal hij ingaan op de verenigbaarheid van ICS met de EU-verdragen, waar België gelukkig het voortouw heeft genomen om het Europees Hof van Justitie te raadplegen.

Achtergrond van investeringsbescherming in CETA

Er wordt vaak gezegd dat investeringsverdragen al sinds 1959 worden gesloten en dus een lange voorgeschiedenis hebben, maar eigenlijk is dit maar tot wasdom gekomen sinds de jaren negentig. Voor 1990 waren er maar 386 investeringsakkoorden, nu zijn dat er meer dan 3000. Investeringsbescherming met ISDS is dus nog een vrij recent fenomeen en daarom blijkt ook nu pas dat er nogal wat zaken bij zijn die problematisch zijn, zoals de Vattenfallzaak, waarbij publieke besluitvorming wordt aangevallen. Belangrijk is ook dat ISDS een vrij

uniek middel is in het internationaal recht. Er is geen middel dat zo sterk is als ISDS. Het geeft een particulier, een buitenlandse investeerder, het recht om direct naar een internationaal tribunaal te stappen, daar een schadevergoeding te eisen en vervolgens die schadevergoeding te gelde te kunnen laten maken overal ter wereld. Er is geen ander systeem dat zo sterk is als ISDS. Een milieuverdrag zoals het Verdrag van Parijs heeft niet eens een geschillenmechanisme. Bij de meeste milieuverdragen, als ze al geschillen toestaan, wordt dat 'state to state' geregeld. Alleen overheden kunnen daar zaken aanbrengen. Een mechanisme dat enigszins in de buurt komt is het EVRM, maar zelfs daar moet een particulier eerst alle nationale rechtsmiddelen uitputten. Een eventuele schadevergoeding kan onder het EVRM alleen maar te gelde worden gemaakt in het land waartegen de uitspraak wordt gedaan. ISDS is dus een ongekend sterk mechanisme waarbij de nationale rechter eigenlijk buitenspel wordt gezet.

Met CETA zijn een aantal aanpassingen gedaan en het is zeker positief dat de Europese Commissie op het spoor zit om de investeringsarbitrage-industrie buiten de deur te houden. Het gaat vooral om aanpassingen in de selectie en aanstelling van de arbiters, met een systeem dat meer op de WTO is geïnspireerd. ICS is echter nog altijd in principe hetzelfde als ISDS. Een buitenlandse investeerder kan nog steeds direct naar dat tribunaal stappen en CETA kent ook zeer sterke tenuitvoerleggingsmechanismen. Waar ook ter wereld kan de uitspraak te gelde worden gemaakt.

Investeringsbescherming en het Hof van Justitie

Wat is de verhouding met de Europese rechtsorde? Internationale verdragen gesloten door de EU zitten vrij hoog in de normenhiërarchie in Europa, maar de Europese verdragen zelf zijn een andere zaak. CETA moet voldoen aan de Europese verdragen en die verdragen beschermen bepaalde bevoegdheden van de nationale rechters en van het Europees Hof van Justitie. Er zijn al een aantal uitspraken van het Europees Hof van Justitie die erop wijzen dat Hof van oordeel is dat het ICS in CETA niet verenigbaar is met het Europees recht. In advies 2/15 heeft het Hof gesteld dat ISDS een mechanisme is "waarbij geschillen aan de rechterlijke bevoegdheid van de lidstaten worden onttrokken", met andere woorden dat de nationale rechter buitenspel wordt gezet. Dat is een zeer groot probleem onder het Europees recht, omdat de nationale rechter onderdeel is van de 'hoeksteen' van het Europese rechtssysteem, de prejudiciële verwijzingsprocedure. Die procedure, geregeld in artikel 267 VWEU, bepaalt namelijk dat de nationale rechters en het Europees Hof van Justitie met elkaar samenwerken om tot een goede uitlegging en toepassing van het Europese recht te komen. Om welk land het ook gaat, het Europese recht moet overal hetzelfde werken.

Het probleem met ICS is dat dit een systeem is dat volledig buiten het Europese rechtssysteem valt. In de Achmea-zaak was dat het principiële bezwaar van het Europees Hof van Justitie tegen ISDS. De spreker toont ter illustratie een schema, met de stelling van het Europees Hof dat geschillen in gebieden die onder het Unierecht vallen, moeten worden beslecht door de nationale rechterlijke instanties. Dat is van belang omdat dan het Europees Hof van Justitie kan worden betrokken bij het uitleggen van dat Europese recht. Het is dus heel belangrijk dat nationale rechters bevoegd zijn om dit soort van geschillen te kunnen oplossen en ISDS en ICS opereren daar buiten.

De spreker toont vervolgens een slide met een document – over zaak T-644/1B – dat hij heeft opgevraagd bij de juridische dienst van de Europese Commissie. Hij was en is nog altijd zeer verbaasd dat de EC geen verzoek bij het Europees Hof heeft ingediend voor een advies over deze kwestie, zeker na advies 2/13 over de toetreding van de EU tot het EVRM. De spreker heeft daarom een Eurowob-verzoek ingediend om toegang te krijgen tot documenten van de EC over de

verenigbaarheidsvraag en het resultaat daarvan wordt op deze dia getoond. Er loopt nu een procedure tegen de EC om toegang te krijgen tot deze documenten. Om het publieke debat goed te kunnen voeren, is het immers belangrijk dat de overwegingen van de juridische dienst van de EC om tot het oordeel te komen dat ICS en CETA verenigbaar zijn, openbaar worden gemaakt.

CETA – artikel 8.31

CETA kent een aantal voorzorgsmaatregelen om het ICS daarin toch verenigbaar te maken met het Europese recht. Het DG Handel is redelijk zorgvuldig te werk gegaan, met dien verstande dat men geen substantiële veranderingen heeft willen aanbrengen. Er is bepaald dat het Europese recht alleen als een feitelijk gegeven in aanmerking kan worden genomen, maar het is zeer de vraag of dat in het licht van de uitspraak in de Achmea-zaak nog houdbaar is. Het Europees Hof heeft immers gesteld dat zodra een geschil verband houdt met de mogelijke interpretatie van het Europese recht, er een probleem is onder de Europese verdragen. Bovendien is er ook geen mechanisme waarbij het Europees Hof van Justitie betrokken kan worden als er uitleg moet worden gegeven over het Europese recht. De ICS-tribunalen moeten wel het Hof van Justitie volgen als dat een uitspraak heeft gedaan over het Europese recht, maar ze hebben geen mogelijkheid om, als er geen uitspraak is, uitleg te krijgen van het Europees Hof van Justitie. Dat mechanisme was wel geïntroduceerd voor de toetreding van de EU tot het EVRM.

Advies 1/17 en het beginsel van loyale samenwerking

De spreker acht het zeer waarschijnlijk dat het Europees Hof van Justitie negatief zal oordelen over het hoofdstuk over investeringsbescherming in CETA en de vraag is dan wat de gevolgen daarvan zijn voor de ratificatie van dit verdrag. In de Europese verdragen is loyale samenwerking een kernbeginsel van Europees recht: de Europese instellingen moeten samenwerken met de lidstaten en omgekeerd, om ervoor te zorgen dat de EU goed kan functioneren. Dat betekent dat België ook een verplichting heeft ten opzichte van het Europees Hof van Justitie, en niet alleen ten opzichte van bijvoorbeeld de Europese Commissie. Deze verplichtingen zijn niet alleen een interne aangelegenheid, maar gelden ook naar buiten toe. Op het moment dat een adviesaanvraag wordt ingediend, moet in principe de ratificatieprocedure niet worden stilgelegd, maar in het licht van de Achmea-zaak – waarnaar de voorzitter van het Europees Hof van Justitie in zijn speech voor het Poolse gerechtshof refereerde als één van de drie belangrijkste zaken die recent zijn geweest door het Europees Hof – is het eigenlijk niet te verantwoorden het verdrag nu te ratificeren. Er wordt dan immers mogelijk een groot probleem gecreëerd op internationaal niveau. Nederland heeft zijn verantwoordelijkheid genomen en heeft aangegeven dat de ratificatieprocedure niet zal worden afgerond tot advies 1/17 is geweest. Het zou goed zijn als andere lidstaten daar een voorbeeld aan zouden nemen.

Conclusies

De spreker besluit met drie conclusie. ICS is een zeer ingrijpend, ongeëvenaard en vergaand geschillenbeslechtingsstelsel in het internationale recht, waarbij de nationale rechter buitenspel wordt gezet. Er zijn sterke aanwijzingen dat dit stelsel niet verenigbaar is met het Europese recht en in een verdrag met Canada is dat absoluut niet nodig. Ook de onafhankelijke commissie die de Franse president Macron adviseerde kwam al tot de conclusie dat er geen noodzaak voor ICS is in een verdrag met Canada, een land met een goed rechtssysteem maar zonder goede milieuregels.

1.5. Uiteenzetting van Jan Van Hove

Jan Van Hove, professor bij de Onderzoeksgroep Internationale Economie van de KU Leuven en hoofdeconoom van de KBC Groep, zegt dat hij louter een economisch perspectief zal bieden en het dus niet zal hebben over mechanismen inzake investeringsbescherming. Uiteraard is rechtszekerheid belangrijk voor de economie en als er wordt gepoogd om die rechtszekerheid in handelsverdragen te versterken, kan dat alleen worden toegejuicht.

Vrijhandel: to be or not to be?

Ten opzichte van vrijhandel kunnen zowel positieve als negatieve argumenten worden ingeroepen en beide worden ondersteund door economische theorieën. In het algemeen gesteld is internationale handel beter dan geen internationale handel, maar vaak zijn er compenserende maatregelen nodig. Handel leidt immers tot een dynamiek met structurele veranderingen en daarbij zijn er altijd winnaars en verliezers. Het kan gaan om verschillende sectoren of bedrijven, om werkgevers versus werknemers, of om milieuzaken, sociale bescherming enzovoort, en de verschuivingen die door internationale handel (sakkoorden) gebeuren moeten altijd worden opgevolgd.

De toekomst is vrijhandel

Handel is fundamenteel goed en optimaal vanuit een welvaartsperspectief. Ook in het geval van handelsakkoorden zoals CETA is het noodzakelijk dat er voldoende compensaties worden ingebouwd om eventuele dynamische effecten op te vangen. In een context van deglobalisering staat internationale handel onder druk. Opkomende economieën worden almaar belangrijker en snelle technologische evoluties beïnvloeden en verstoren de handel. Landen met een gelijkaardige economische structuur doen er dan ook goed aan om te trachten de krachten te bundelen.

Vanuit de economische theorie wordt in het algemeen gepleit voor openheid naar handel, maar wel zowel aan de export- als aan de importzijde. Vooral dat laatste wordt vaak vergeten, terwijl goede import ook mogelijkheden geeft aan een economie. International sourcing, toegang tot technologie en tot productiefactoren: ook daar is een sterk handelsbeleid voor nodig. Er moet wederkerigheid zijn in handelsakkoorden en die moeten dus zowel het export- als het importbeleid omvatten. Een mercantilistische houding is zeker niet nodig, maar evenmin naïviteit.

Bilaterale handelsakkoorden: voor- en nadelen

Bilaterale handelsakkoorden zijn altijd een 'second best' oplossing. Multilaterale handelsakkoorden zijn beter, maar in de huidige situatie is dat geen optie op korte termijn. Op de vraag of handelsakkoorden tot handelscreatie, dus tot meer handel, leiden is het antwoord eerder: ja, maar zeer klein. Ja, omdat er handelsbelemmeringen worden weggewerkt. Zeer klein, omdat de betrokken landen meestal al een intensieve handelsrelatie hebben. In welke regio ter wereld dat ook wordt bekeken, zijn er echter altijd, zij het kleine, positieve effecten.

Een tweede vraag is of er ook handelsafbuiging is, met andere woorden: is het een slechte zaak voor landen die niet meedoen. Daar is het antwoord veel minder duidelijk. In het algemeen kan worden gesteld dat landen zonder handelsakkoorden in de kou blijven staan en een welvaartsverlies kennen. Aan de andere kant is het zeker geen uitgemaakte zaak dat er aan elk handelsakkoord moet worden deelgenomen. De conclusie is dan ook dat stimulering van de handel waarschijnlijk is, maar dat de effecten beperkt zijn.

Facts and figures

Hoe belangrijk is CETA voor de Belgische/Vlaamse economie? Uit de Belgische handelscijfers blijkt dat Canada in 2017 op nummer 23 stond bij de import- en exportpartners. Over de jaren heen is er wat variatie, maar de directe bilaterale handel tussen België en Canada is hoe dan ook beperkt. Het beeld verandert wel als naar specifieke sectoren wordt gekeken en bovendien is er heel veel indirecte handel. België drijft als toeleverancier, via landen als bijvoorbeeld Duitsland, Frankrijk en voorlopig ook nog het Verenigd Koninkrijk, vrij intensief handel met een aantal grote landen buiten de EU. Dat is echter heel moeilijk in kaart te brengen, maar een aantal studies wijzen toch uit dat kleinere Europese landen vooral via grotere lidstaten betrokken zijn bij de handel met Canada. Een tweede vaststelling is dat het, ingevolge de specialisaties en de sectoren, om een zeer specifieke handelsrelatie gaat in vergelijking met de algemene Belgische/Vlaamse handel.

Als de goederenhandelsbalans onder de loep wordt genomen, blijkt dat België traditioneel een handelstekort heeft met Canada. Dat heeft vooral te maken met het feit dat een aantal producten worden ingevoerd die hier niet voorradig zijn, zoals grondstoffen en mineralen. Recent is dat beeld echter veranderd: in 2017 was er een klein overschot op de handelsbalans.

Belangrijker is hoe de handel met Canada evolueert. De volgende dia, over de export, geeft twee curves en aantal balkjes weer. De balkjes geven aan wat het aandeel van Canada is in de totale Belgische export en dan blijkt dat dit in het beste geval om 0,7 procent gaat van de Belgische export. Canada is met andere woorden niet zo belangrijk voor de Belgische uitvoer. De gele lijn in de grafiek weerspiegelt de Canadese export, de groene de evolutie van de algemene Belgische export. De laatste twintig jaar is de handel met Canada sterker toegenomen dan het gemiddelde van de handelsgroei.

Als de importzijde wordt bekeken, blijkt er een zeer gelijkaardig beeld te zijn. Ook bij de invoer gaat het om ongeveer 0,7 procent, maar de import vanuit Canada ligt wat meer in lijn met de algemene Belgische import. Ook hier blijft het algemene aandeel echter relatief beperkt.

In een internationaal perspectief bekeken, blijkt dat België de dertigste plaats inneemt inzake goederenexport naar Canada. Canada drijft vooral handel met landen op het Amerikaanse continent, in de eerste plaats buurland VS en verder ook veel Zuid-Amerikaanse landen. Voor alle Europese landen blijkt Canada niet zeer belangrijk te zijn en dat is een belangrijk gegeven voor het debat. Als de vraag wordt gesteld of CETA voor een verstoring kan zorgen, dan is immers duidelijk dat een mogelijke verstoring hoe dan ook zeer beperkt zal zijn.

Uit de volgende dia blijkt dat de invoer uit Canada relatief gedifferentieerd is. De belangrijkste sectoren zijn de chemie (31 procent), edelstenen en parels (20,4 procent), minerale producten (16,5 procent) en vervoermaterieel (8,8 procent). Bij de export is de diversificatie veel minder. Daar domineert de chemie, met een aandeel van 46,7 procent, op ruime afstand gevolgd door auto's, minerale producten en dranken. Wat ten slotte de dienstenhandel betreft, is het zo dat België voor ongeveer een half miljard dollar exporteert naar Canada en voor iets meer dan 400 miljoen dollar importeert. Dat leidde in 2016 tot een positieve handelsbalans van 83 miljoen dollar. De percentages voor het aandeel in de totale Belgische dienstenhandel zijn echter nog kleiner dan voor de goederenhandel. Dat kan negatief worden geïnterpreteerd en als onbelangrijk worden bestempeld, maar het kan ook positief worden gezien vanuit de groeimogelijkheden die dit biedt.

CETA: een economisch perspectief

De handelsrelatie met Canada is momenteel zeer open, er zijn relatief weinig formele handelsbelemmeringen. De traditionele liberalisering zou dan ook weinig bezwaren mogen opleveren. Het gaat immers om een administratieve vereenvoudiging, met een afschaffing van de, zeer lage, tarieven. Er zijn echter ook wat gevoelige sectoren die in CETA zijn opgenomen, met in eerste instantie de landbouw. De onderhandelaars hebben op dat vlak een sterke prestatie geleverd. Er is bijvoorbeeld afgesproken dat als er geen tarieven meer zijn rond een bepaald landbouwproduct, er ook geen exportsubsidies zullen worden gehanteerd. Voor het eerst wordt zo, op een voorzichtige en evenwichtige manier, een opening gemaakt voor een liberalisering in de landbouwsector.

In het algemeen is CETA een complex en verregaand akkoord. Het heeft een uitgebreide focus, maar er zijn tegelijk ook veel uitzonderingen. Er zal dus ook begeleiding nodig zijn voor de implementatie van CETA. Een vorige spreker heeft al gewezen op de 'regulatory cooperation' die centraal staat in CETA, wat ook de complexiteit ervan bepaalt. Er wordt ook vaak gewezen op de 'regulatory space', het feit dat voldoende ruimte gelaten wordt om eigen regelgeving te blijven uitwerken.

De spreker heeft de indruk dat er met CETA wordt gezocht naar een evenwicht tussen gelijkgestemde handelspartners. Het is zeker een innovatief handelsakkoord, waarin veel aandacht wordt besteed aan waarden die niet alleen voor Vlaanderen, maar blijkbaar ook voor Canada belangrijk zijn: cultuur, de regionale focus, het milieu, sociale aspecten enzovoort. Uit contacten met Canadese onderhandelaars blijkt dat zij vaak een gelijkaardige denkcultuur hebben als Europeanen en dat vergemakkelijkt wellicht de onderhandelingen.

Op het vlak van de goederenhandel kan CETA meer mogelijkheden bieden voor een grotere diversificatie in de directe export, naast een verdere groei in de indirecte export. Een tweede potentieel zit bij de dienstenhandel, waar er veel groeipotentieel is, zeker gezien de omvang van de dienstenactiviteiten in de Vlaamse economie.

De Vlaamse economie heeft nood aan nieuwe exportmogelijkheden en handelsakkoorden zoals CETA kunnen daarbij helpen. De spreker illustreert dit met twee grafieken. De curve aan de linkerkant geeft de geharmoniseerde concurrentiekrachtindicator weer in vergelijking met enerzijds Duitsland en anderzijds de drie buurlanden Duitsland, Frankrijk en Nederland. Daaruit blijkt dat onze concurrentiekracht de jongste jaren terug wat onder druk is gekomen, er zijn met name aan de kostenzijde een aantal uitdagingen. Een tweede grafiek betreft meer het resultaat daarvan en geeft de evolutie weer van het Belgische marktaandeel in de internationale exportmarkten. Dat marktaandeel is sinds het begin van deze eeuw sterk gedaald. Intussen is het wel wat gestabiliseerd, wellicht ten dele door de wet op de concurrentiekracht, maar er is nog altijd geen herstel ten opzichte van de situatie in het jaar 2000. Onze exporteurs staan onder druk in exportmarkten en voor een kleine open economie is dat een probleem, zeker in het licht van het gegeven dat Nederland en Duitsland het veel beter doen.

De keerzijde van de medaille is vaak een risico op toenemende importconcurrentie. Hier is dat echter beperkt. Er is veel intra-industriële handel, bijvoorbeeld in de chemiesector, wat wijst op complementariteit en (potentiële of effectieve) strategische samenwerking. Voorts komen de belangrijkste importproducten uit Canada uit sectoren die weinig importconcurrentie kunnen betekenen voor België, er zit dus een duidelijke complementariteit in deze handelssamenwerking. Uiteraard moet er wel aandacht zijn voor compenserende maatregelen.

Beyond CETA

CETA is geen automatische garantie op succes, op meer exportmogelijkheden in niet-Europese markten. Dit akkoord is echter wel een goede basis voor een verdere uitbouw van een sterkere handels- en investeringsrelatie. De spreker wijst er tot slot nog op dat het van cruciaal belang is dat de Vlaamse ondernemingen worden begeleid in dit proces. Dat is belangrijk voor de toegang tot de Canadese markt, maar ook om blijvend aanwezig te zijn op die markt. Uit onderzoek blijkt dat er structureel een probleem is voor Vlaamse exporteurs: vaak worden markten snel weer verlaten. Structurele ondersteuning moet er voor zorgen dat de handelsrelatie met Canada een relatie voor de lange termijn kan worden.

1.6. Uiteenzetting van Gilles Suply

Gilles Suply, beleidsadviseur Europa en Internationaal bij Voka, zegt dat hij het eerst zal hebben over het belang van de handel voor de Vlaamse economie en de Vlaamse bedrijfswereld. Daarna zal hij wat dieper ingaan op enkele cijfers over CETA en de Vlaamse bedrijven. Voorts zal hij ook aandacht hebben voor het investeringsbeschermingsmechanisme, waarover al heel wat te doen is geweest en dat wellicht ook één van de redenen voor deze hoorzitting was.

Handel en Vlaanderen

Zoals Jan Van Hove al aangaf, heeft Vlaanderen een zeer open economie. De cijfers die worden getoond komen van FIT. Uit de eerste grafiek blijkt dat het zwaartepunt van de Belgische handel in Vlaanderen ligt: zowel voor de in- als voor de uitvoer vertegenwoordigt Vlaanderen 85 procent. Ook bij CETA is het belang voor Vlaanderen een stuk groter dan voor de andere regio's. In 2016 oversteeg de Vlaamse handel voor het eerst de kaap van 300 miljard euro en een jaar later was dat al 317 miljard. De exportmarkt is ook belangrijk om de welvaart in Vlaanderen te verankeren en te verdiepen en dat geldt ook voor de import: als producten en componenten goedkoper kunnen worden ingevoerd, heeft dat een positieve impact op de welvaart en voor de consumenten.

Belang van CETA

Door een handelsverdrag komen er met een nieuwe markt nieuwe mogelijkheden voor de Vlaamse ondernemers. Dat is uiteraard een positieve zaak, want er wordt voortdurend gezocht naar nieuwe exportmarkten. Voorts is er het gegeven – en ook andere sprekers hebben daar al op gewezen – dat Europa en Canada heel wat waarden en normen delen. Door de handen in elkaar te slaan kunnen de hoge waarden en normen die ingebed zijn in de EU, verder worden uitgedragen. Een laatste belangrijke zaak, die hier nog niet is vermeld, is dat in het huidige protectionistische landschap een handelsverdrag met Canada een strategisch bondgenootschap betekent bij het vrijwaren van een open vrijhandelssysteem. Dergelijk systeem is belangrijk voor zowel Canada als de EU, want beide komen onder druk van de oorspronkelijke pleitbezorger van de vrijhandel, de VS. Via CETA wordt ook een signaal gegeven dat de EU en Canada in een vrijhandelssysteem geloven.

Ondernemers en CETA

De volgende dia's zijn gebaseerd op cijfers van CanCham BeLux. Het gaat om tussentijdse resultaten van een enquête over de impact van CETA. Bijna 80 procent van de respondenten geeft aan een positieve impact te verwachten voor hun bedrijf. Uit de volgende slide blijkt om welke impact het precies gaat: vooral

voor de verkoop, maar ook inzake de tarieven en de non-tarifaire barrières wordt een positieve weerslag verwacht.

Dat blijkt al uit de effectieve cijfers: in vergelijking met het jaar voordien is de Vlaamse export naar Canada in 2017 met 23,2 procent gestegen. CETA, dat maar in september 2017 in werking is getreden, blijkt dus meteen al de handel tussen Vlaanderen en Canada ten goede te komen.

Case: North Sea Port

Om een en ander wat concreter te maken, staat de spreker eerst stil bij North Sea Port, de fusie van een Nederlandse en een Vlaamse haven. Samen vormen zij de zevende haven van Europa. Het gaat om een bedrijf dat belangrijk is voor de Vlaamse economie, met 96.750 jobs en een streefdoel van 100.000 in 2020. De goederenoverslag is goed voor bijna 67 miljoen ton en met een toegevoegde waarde van 13,3 miljard euro is deze haven zelfs de nummer 3 van Europa.

Canada is de vijfde grootste handelspartner van North Sea Port en voor de haven van Gent zelfs de eerste handelspartner. In 2017 is de handel met Canada met 16,4 procent gestegen in vergelijking met 2016 en die trend zal naar alle waarschijnlijkheid worden voortgezet. Bij het recente staatsbezoek aan Canada werd immers ook een overeenkomst gesloten met de haven van Quebec om de samenwerking voort te zetten en de vruchten te plukken van het CETA-akkoord.

Ook kmo's profiteren van CETA

Het klopt niet dat CETA vooral voordelen oplevert voor multinationals. Tijdens het al vermelde Belgische staatsbezoek zijn 46 samenwerkingsakkoorden en contracten getekend en daarbij zijn heel wat kmo's, onder meer Ontoforce (actief rond big data analyse), brouwerij Huyghe (Delirium Tremensbier), Poppies (zoetwaren) en Arco (optimalisatie van verwerkings- en verpakingsprocessen). Dit toont aan dat ook de kmo's voordeel hebben bij CETA. Het terugschroeven van de niet-tarifaire barrières door een verregaand handelsakkoord, blijkt minstens even belangrijk te zijn. Een speler uit de textielsector stelde dat het terugschroeven van de administratieve lasten het hem een stuk gemakkelijker maakt om de Canadese markt aan te boren en heel wat tijd en geld bespaart, wat uiteindelijk de consument en de welvaart ten goede komt.

Investeringsarbitrage

De titel 'investeringsarbitrage' is eigenlijk verkeerd, want de grote vernieuwing van CETA is dat het niet meer gaat over arbitrage, maar over een gerechtshof, wat heel wat problemen oplost. Zoals Jan Van Hove ook al aangaf, is investeringsbescherming heel belangrijk om een ondernemersvriendelijk klimaat te creëren, wat ten goede komt van de algemene welvaart. Vroeger ging het bij het handelsbeleid vooral om het verbeteren van de markttoegang. Investeringsbescherming was een nationale bevoegdheid, met grote verschillen tussen de lidstaten tot gevolg en een ondermijning van het Europese handelsbeleid. Het Verdrag van Lissabon heeft ervoor gezorgd dat FDI een exclusieve bevoegdheid werd van de EU. Investeringsbescherming bleef een gemengde competentie, maar de moedige beslissing werd genomen om de EU als één actor te laten optreden in investeringsonderhandelingen met derde landen. Dat levert meer leverage op om hoge standaarden op te leggen die de rechtszekerheid bevorderen en het levert ook een level playing field op voor alle lidstaten.

Het gaat om dynamische wetgeving. De EC heeft duidelijk geprobeerd om tegemoet te komen aan terechte maatschappelijke kritiek. De spreker vermeldt bij wijze van voorbeeld het 'right of governments to regulate', met duidelijke

mechanismen die de EU-lidstaten en Canada toelaten om zelf te beslissen hoe ver er wordt gegaan. Daarnaast wordt de onpartijdigheid verder verankerd, doordat niet meer met arbiters maar met onpartijdige rechters wordt gewerkt in een permanent tribunaal met vijftien leden. Voorts werd de volledige transparantie van rechtszaken opgenomen in CETA. Deze voorbeelden tonen aan dat het ICS-systeem een duidelijke stap vooruit is in vergelijking met de BIT's. Als CETA zou worden afgewezen, zou dat een versterking van de BIT's betekenen, wat volgens Voka geen goed idee is. Bovendien is ICS een belangrijke stap in de richting van een multilateraal investeringshof. Volgens Voka erkent de kritiek op arbitrage in het kader van CETA deze evolutie te weinig en dat is een spijtige zaak.

De spreker licht nog twee dia's toe over het belang van arbitrage. Belgische bedrijven maken er vrij vaak gebruik van en sinds 1987 werd België al viermaal in het gelijk gesteld. In zes gevallen kreeg een Belgisch bedrijf ongelijk en tweemaal werd een schikking getroffen. De tweede site toont aan dat België nog maar tweemaal werd aangeklaagd: in één geval kreeg het gelijk en het andere dossier is nog in behandeling. De cijfers tonen dus aan dat het in de realiteit niet zo een vaart loopt met buitenlandse bedrijven die een impact hebben op de wetgeving.

Conclusies

Een eerste conclusie van Voka is dat internationale handel cruciaal is voor de Vlaamse welvaart. Vlaamse ondernemers plukken reeds de vruchten van CETA en het investeringsbeschermingsmechanisme heeft een bescheiden maar niet te onderschatten belang voor onze ondernemers. Voka is dan ook uiteraard een sterke voorstander van CETA.

2. Vragen en opmerkingen van de leden

2.1. Karl Vanlouwe

Karl Vanlouwe ziet bij de tegenstanders van het CETA-verdrag een theoretische benadering, terwijl er bij de voorstanders een feitelijke benadering is. Hij is vooral geïnteresseerd in de echte impact van CETA op de economie, op de werkgelegenheid, op de groei en op de welvaart. De uitspraak dat nergens staat dat de consument beter wordt van het verdrag, verwondert hem. Uit lezing van het verdrag en de aanverwante documenten, onder meer het gezamenlijk interpretatief document, leert hij immers dat er geen afbreuk wordt gedaan aan de normen en de regelgeving in verband met voedsel- en productveiligheid, consumenten- en arbeidsbescherming, gezondheid, milieu, en evenmin aan het vermogen van de EU en Canada om eigen wetten en regels ter regulering van de economie en het algemeen belang vast te stellen. De partijen erkennen de legitimiteit van overheidsingrijpen ter bescherming van volksgezondheid, sociale diensten, openbaar onderzoek, sociale of consumentenbescherming. De N-VA gaat er dus vanuit dat de Europese normen en waarden behouden zullen blijven.

Dat van Canada gezegd wordt dat het op domeinen als leefmilieu, consumentenbescherming en arbeidsvoorwaarden, achter loopt op de Europese Unie, wekt zijn verontwaardiging. Net als bij de stichting van de EU is het niet de bedoeling normen naar beneden te halen maar ze op het huidige niveau te houden. Aan zijn toon te horen dacht hij even dat Laurens Ankersmit het had over een handelsverdrag met Venezuela, of een of andere Zuid-Amerikaanse dictatuur of een land in Azië. Het lid vraagt een eerlijke beoordeling van het verdrag en van Canada als handelspartner.

Nederland wacht net als de andere deelstaten van België het advies van het Europees Hof van Justitie af. Heel wat lidstaten doen dat niet, bijvoorbeeld Denemarken, maar ook een tiental andere landen. Hij vraagt dat ook Vlaanderen zonder verwijl dit bijzondere handelsverdrag ratificeert. Het belang ervan is afdoende aangetoond door onder meer Voka. Vlaanderen is een kleine lidstaat die leeft van de uitvoer. Het exporteert per capita drie keer meer dan Duitsland. Met 1,8 miljard euro in 2016 is bijna 90 procent van de Belgische export naar Canada afkomstig uit Vlaanderen. Dat verklaart allicht de houding van de andere gewesten. CETA is een breed en omvattend vrijhandelsakkoord met een land dat volgens de N-VA wel degelijk sterk aanleunt bij de Europese denkwijze, normen en waarden. Dat land hecht veel belang aan vrije maar ook eerlijke handel. Een snelle Vlaamse ratificatie is een belangrijk signaal aan de handelspartners en dan vooral Canada, dat Vlaanderen een open economie heeft. Handelsbelemmeringen en douanetarieven zijn heel belangrijk voor de havens en de werkgelegenheid. Net om de risico's van ook de brexit te beperken, is het nodig om alvast de handelsbelemmeringen met Canada te slechten.

De uitspraak van het Europees Hof van Justitie over Achmea heeft geen impact op akkoorden tussen de EU en derde landen. In die prejudiciële vraag vroeg het Duitse Hooggerechtshof immers enkel of intra-Europese arbitragegedingen in bilaterale investeringsakkoorden, waarvan er 196 zijn, compatibel zijn met het Unierecht. Het Europees Hof zegde daar 'neen' op, met als argument dat de EU een eengemaakte Europese rechtsruimte is, waarbij de enige en ultieme behoeder van rechten en vrijheden het Europees Hof zelf is. De N-VA is het daar volkomen mee eens. CETA, een overeenkomst van de EU met een derde land, valt echter niet onder dit arrest en meerdere rechtsgeleerden hebben dat bevestigd. Overigens waakt de EC er angstvallig over dat noch ISDS noch het ICS op enige manier bevoegd zijn voor de interpretatie van het Unierecht.

Arbitrage zoals bij ISDS is volgens de spreker een perfect legitiem rechtsmiddel. Dat wordt vervangen door het nog betere ICS met een permanent hof en beroepsrechters die conform het regelgevingsrecht van de staten rechtspreken in relatie met nationale hoven en rechtbanken, een open en transparante werkwijze met publieke zittingen en een beroepsprocedure. Dergelijk centraal systeem is nodig omdat Canada dan duidelijk weet waar het terecht kan in die unie van binnenkort 27 staten.

2.2. Güler Turan

Güler Turan heeft geen tekst van een tussenkomst voorbereid maar is met een open blik naar deze hoorzitting gekomen. In vorige discussies bleek telkens dat de parlementsleden eigenlijk te weinig weten over dit complexe onderwerp. Ze wil de sprekers dus alvast bedanken voor de informatie die zij hebben verstrekt.

Monique Goyens zegde dat de variëteit van goederen zal stijgen, de kwaliteit eventueel, maar dat de prijs niet zal dalen. Waarom geldt de link tussen een groter aanbod en een prijsdaling hier niet? Sp.a is niet tegen vrijhandelsakkoorden, maar staat wel argwanend ten opzichte van systemen die rechten beperken. Hoe zit het precies met het verband tussen de compatibiliteit met het Europese Unierecht en de telecommtarieven? Op welk risico heeft de spreekster willen wijzen?

Behalve diegenen die voor hun eigen sector pleiten, waren de meeste sprekers kritisch over het verdrag, hoewel ze wel enkele positieve aspecten zien. Eén van de sprekers zegde dat de invoerrechten die worden afgeschaft, al bij al nu al beperkt zijn. Een positief gevolg van de heisa is blijkbaar dat Canada als afzetmarkt onder de aandacht gebracht wordt van de bedrijven. Voor de

mobiliteit van personen is een positief gevolg dat de administratieve rompslomp wegvalt.

Het lid dankt Laurens Ankersmit voor zijn grondige juridische uiteenzetting, alsook voor de informatie dat Nederland het verdrag niet zal ratificeren vooraleer het Europees Hof van Justitie het door België gevraagde advies aflevert. Ze roept de Vlaamse parlementsleden op daar een voorbeeld aan te nemen. Allicht zal Wallonië ook wachten en wat het Federale Parlement zal doen is altijd onvoorspelbaar.

Wat zijn de argumenten van ClientEarth om te zeggen dat de Canadese regels achterblijven op de Europese? Ze is het niet eens met Karl Vanlouwe die lijkt te suggereren dat als Canada niet is als Venezuela, ICS misschien helemaal niet nodig is. Zij is voor vrijhandelsakkoorden, maar het moeten evenwichtige akkoorden zijn waar niet alleen enkelen baat bij hebben en akkoorden zonder democratisch deficit. De kritische bemerkingen nemen immers niet weg dat bijkomende afzetmarkten altijd welkom zijn. Dat Canada nu goed is voor 0,8 procent van de Vlaamse export, is voor sommigen blijkbaar zo belangrijk dat ze niet willen wachten op het antwoord van het Hof van Justitie op een substantiële juridische vraag. De export naar Canada zou dus stijgen ten gevolge van de aandacht die er nu aan besteed wordt. Ze informeert of die stijging blijvend is. De groeicurves wijzen op een beperkte impact van handelsakkoorden. Hoe realistisch acht professor Van Hove die analyse? Voorts vraagt ze of er geen meer voor de hand liggende exportlanden zijn dan Canada. De bedrijven kunnen zelf niets doen aan de problemen met het verdrag zijnde de standaardisering en het systeem van de private arbitrage, dat duur is en weinig toegankelijk. Heel veel bedrijven, ook de meeste leden van Voka, kunnen zich die procedures niet permitteren.

2.3. Ward Kennes

Ward Kennes meent te hebben begrepen dat de impact op de handel vooralsnog als beperkt ingeschat wordt, hoewel wordt gehoopt dat de economische return zal vergroten. Volgens zijn informatie zet Nederland niet de parlementaire procedure on hold maar wel de neerlegging van de ratificatieakte. Die zal uitgesteld worden tot januari 2019. De recente uitspraak van het Hof van Justitie gaat over rechtssystemen gebonden door het Unierecht, wat Canada niet is. Een van de redenen van de brexit is trouwens dat de Britten onder die regels uit willen. Hij vraagt dat verschil te verduidelijken.

Het lid gebruikt het voorbeeld van asbest om enkele vragen te stellen die ook voor andere materialen zoals genetisch gemodificeerde gewassen en groeihormonen gelden. Is het correct dat het gebruik, het bewerken en het verkopen van asbest en asbesthoudende materialen in Canada niet verboden is? Is het mogelijk dat asbesthoudende materialen ten gevolge van CETA toch op de Europese markt terechtkomen? Zo neen, welke bepaling in CETA maakt dat dan onmogelijk? Bestaat het risico dat er met de wederzijdse erkenning van de standaarden, producten op de Europese markt belanden die asbest bevatten? Klopt het dat de discussie over en de mogelijke verzwakking van het Europese voorzorgsbeginsel door de invoering van CETA erin zullen resulteren dat het in de toekomst zeer moeilijk of onmogelijk wordt wet en regelgeving aan te passen of een verbod door te voeren op materialen met vergelijkbare eigenschappen zoals asbest? Asbest werd als voorbeeld gekozen, maar het gaat hier in se over de bescherming van de gezondheid en de consument.

In een clause staat dat de Canadese bedrijven moeten worden geconsulteerd over de mogelijke invoering van nieuwe regulering voor gevaarlijke stoffen. Dat is op zich begrijpelijk, maar de vraag is hoe ver die consultatie gaat: is die

vrijblijvend of bindend? Kunnen die Canadese bedrijven in beroep gaan tegen beslissingen en dus greep krijgen op de besluitvorming in Europa?

De Canadese melkveehouders krijgen een compensatie van 240 miljoen euro voor schade ten gevolge van CETA. Druist dat niet in tegen de geest van het handelsverdrag, zijnde een level playing field zonder handelsbarrières? Zo wordt de Europese landbouwproducenten een stok in de wielen gestoken. Aan de vertegenwoordiger van het DG Handel vraagt hij of de EU een assessment heeft laten maken om de financiële gevolgen voor de Europese landbouwproductie in kaart te brengen.

2.4. Wouter Vanbesien

Wouter Vanbesien verwacht dat door de deskundige uitleg van de sprekers de beslissing van het parlement doordachter zal zijn. Aan Hiddo Houben vraagt hij welke engagementen de Europese Commissie in het proces van de ratificatie en de verdere uitrol van het verdrag genomen heeft. De bijkomende verklaring 36 stelt dat de lidstaten vooraleer te ratificeren nog kennis zullen kunnen nemen van enkele wijzigingen aan het geschillenregelingsmechanisme, onder meer de toegang voor kmo's en particulieren en het beroepsmechanisme. Hoe ver staat het daarmee?

In de bijkomende verklaring 37, van de hand van België, wordt gesteld: "De federale staat of een voor landbouw bevoegde deelentiteit behoudt zich het recht voor de vrijwaringsclausule in te roepen in geval van onevenwichtigheid op de markt, zelfs wanneer deze onevenwichtigheid wordt vastgesteld voor één enkel product. Binnen twaalf maanden na de ondertekening van de CETA zullen specifieke drempels worden vastgelegd om te bepalen wat met onevenwichtigheden op de markt wordt bedoeld. België zal deze drempels, die zullen worden bepaald door middel van het Europese besluitvormingsproces, verdedigen.". Zijn die drempels intussen vastgelegd? Kan het parlement daar kennis van nemen? Is hun impact op de Vlaamse landbouw duidelijk?

Aan Jan Van Hove vraagt hij naar specifiekere economische impactcijfers, bijvoorbeeld per lidstaat of per sector, dan de algemene impactstudie van 2008, waarin de economische groei ten gevolge van CETA eerder beperkt geraamd werd op 0,08 procent. Voorts wil hij weten of het NAFTA-lidmaatschap van Canada een impact heeft op dit handelsakkoord. Geeft het ook investeringsmogelijkheden aan Amerikaanse en Mexicaanse bedrijven? Vindt Jan Van Hove het akkoord te complex, bijvoorbeeld de regelgevende samenwerking? Zal het vlot werken of zal de bureaucratie log zijn waardoor het geheel instort?

Van Laurens Ankersmit wil het parlementslid graag weten in hoeverre het 'right to regulate' het systeem ten goede wijzigt. De milieu- en arbeidsaspecten van CETA zijn niet-bindend. Wat zou het effect daarvan kunnen zijn? Het Franse parlement vraagt een coherentie met het klimaatakkoord van Parijs. Kan CETA zo een positief effect hebben op de reductie van uitstoot, onder meer van CO₂?

2.5. Rik Daems

Rik Daems acht het duidelijk dat elkeen dergelijke handelsakkoorden interpreteert vanuit de eigen invalshoek. Voor parlementsliden is het dan ook moeilijk om objectief te oordelen. Het is goed dat vandaag het volledige palet aan bod kwam, wat het gemakkelijker maakt om een en ander in te schatten. Hij pleit tegen een sentimenteel debat en voor een objectief afwegen van de voor- en nadelen die het verdrag ontegensprekelijk heeft. Iedereen is voor vrijhandel, zij het dat normeringen en standaarden blijven gelden. De echte vrijhandel met bijhorende keuzevrijheid en prijsvorming wordt vooral belaagd door machtscon-

centratie. Hoe houdt het akkoord dat tegen? Bij machtsconcentratie zal er geen prijsverlaging zijn, mogelijk dalen de kosten wel, maar door gebrek aan competitie wordt dat dan doorgaans niet doorgerekend aan de consumenten. In welke mate zal dit akkoord de markt openen voor kleinere bedrijven, minder door het slechten van tarifaire dan wel van niet-tarifaire barrières? Zullen dus ook kmo's en burgers ervan profiteren? Grote multinationals hebben geen handelsakkoorden nodig, die zijn thuis op elke markt. Eigenlijk is de EU op zich een verdoorgedreven multilateraal handelsakkoord tussen momenteel nog achtentwintig landen. Niemand betwist de meerwaarde daarvan voor de burgers van die gemeenschappelijke ruimte. Hij ziet dus weinig redenen om tegen een gezond handelsakkoord te zijn. Waar zitten in dit akkoord de valkuilen?

Het lid informeert naar conclusies van eventuele doctoraatstudies met regressie- en impactanalyses van handelsakkoorden, dus wars van normale groei. Het zou een correcter beeld geven als de 23,4 procent groei waarvan sprake, in constante cijfers zou worden uitgedrukt. Dat de export naar Canada slechts 0,7 procent van totale Vlaamse export is, vindt de spreker geen argument. Het aandeel kan groeien en voor elk bedrijf dat al uitvoert naar Canada, is die uitvoer impactvol. Ook het gegeven dat er nog niet veel rechtszaken zijn tegen België, is voor hem geen relevant argument. Het ICS moet beoordeeld worden als een principiële aangelegenheid.

Het CETA-akkoord is ondertussen in werking getreden. Loopt Europa het risico op een of andere manier normeringsvermindering te importeren? Klopt het dat er niet mag worden afgeweken van de regels in de Europese staten? En zo ja, hoe wordt dat gehandhaafd? Kan er in Europa onder de normen geproduceerd worden als de producten enkel bestemd zijn voor de export naar Canada, bijvoorbeeld asbesthoudende producten die in Canada nog wel toegestaan zijn? En zo ja, is dat dan verantwoord? Buigen de Europese instanties zich over die vraag?

Is het ICS nu een gerechtshof met rechters die een eigen rechtspraak ontwikkelen, of een soort van veredelde arbitrage? De sprekers zijn het daar duidelijk niet over eens, terwijl dat nochtans toch objectief te beoordelen moet zijn. Heeft de uitspraak van het Europees Hof een impact op het ICS, of is het, zoals Karl Vanlouwe stelde, een extern vonnis dat geen impact heeft op de interne aangelegenheden?

3. Antwoorden van de sprekers

3.1. Monique Goyens

Monique Goyens ziet het verlies van vertrouwen in globalisering bij de publieke opinie als de basis van zowat alle discussies over zowel TTIP als CETA. Hoewel de algemene impact positief is, klopt het dat er te weinig aandacht besteed is aan de verliezers, dus aan compensatiemechanismes voor wie verliest bij het handelsakkoord. Om het vertrouwen in handel te herstellen, zijn positieve signalen nodig, voor de werknemers, maar ook voor de consumenten. Louter zeggen dat de consumenten er voordeel bij hebben omdat de Europese standaarden behouden blijven, is niet genoeg. Het klopt dat de voedselveiligheids-, de chemische en andere standaarden hoog zullen blijven. Ook de vrijwillige regelgevingssamenwerking tussen autoriteiten is een goede zaak voor de burgers. Dat zijn echter defensieve argumenten, mensen willen weten wat ze bij het handelsakkoord te winnen hebben. Voordelen die verder gaan dan het weren van chloorkippen uit hun keuken. Daarom gaf ze het voorbeeld van de telecommunicatie, niet als risico maar als een gemiste kans. Om mensen te winnen voor handelsakkoorden, suggereert ze lage telecommunicatietarieven in de hele zone die onder het akkoord valt. Dat zou niet veel kosten want de tarieven voor bijvoorbeeld

roaming zijn momenteel buitensporig. In andere handelsakkoorden zijn dergelijke lage tarieven ingevoerd in andere domeinen, bijvoorbeeld e-commerce.

Het is nooit mogelijk prijsdalingen eenduidig toe te wijzen aan een handelsovereenkomst. Ze heeft er geen problemen mee dat een prijsdaling voor de consument als voordeel van een handelsovereenkomst gepromoot wordt, zolang het niet al te veel benadrukt wordt. Dat is niet de juiste verhaallijn. Wat wel zeker klopt, is dat de productvariëteit groter wordt. Er komen producten in de winkel te liggen die er niet zouden zijn als er geen handel of handelsovereenkomst was, bijvoorbeeld exotisch fruit. Een handelsovereenkomst op zich kan de prijzen echter niet drukken, daarvoor is een goed functionerende markt nodig met concurrentie, consumentenmobiliteit enzovoort. Het is dus belangrijk om het prijsargument niet al te veel te benadrukken want de voordelen voor de consumenten zullen op andere vlakken liggen.

Het ICS is geen gerechtshof. De beoordelaars mogen dan wel rechters worden genoemd, ze hebben niet de kenmerken van onafhankelijke rechters. Daarbovenop komt het Gemengd Comité voor CETA, bestaande uit ministers of ambtenaren. Dat comité en niet het hof zal de bevoegdheid hebben om het verdrag te interpreteren. Dat is voor de spreekster een van de voornaamste tekortkomingen op vlak van algemene rechtsbeginselen. Zo wordt immers niet alleen het Europees Hof van Justitie maar ook de nationale rechtbanken het recht ontnomen om instrumenten van de Europese Unie die op zich niets te maken hebben met derde landen, te interpreteren.

Ze is er lang niet zeker van dat wat niet mag worden geproduceerd in Europa, niet mag worden ingevoerd uit Canada. Ze weet niet of asbest verboden is in consumentenproducten in Canada, maar het is in ieder geval niet verboden in de VS. Het staat ook vast dat de Europese regulering inzake REACH niet zal gelden voor geïmporteerde producten. Dat betekent dat producten die chemische substanties bevatten die verboden zijn onder REACH, toch op de markt mogen worden gebracht als ze geïmporteerd worden uit de VS of Canada. Dat kan dus een probleem zijn voor de consumentenrechten. CETA stelt consultatieprocessen in, onder meer met bedrijven, maar die zijn niet verplicht. De regelgevende soevereiniteit blijft behouden.

3.2. Jan Van Hove

Jan Van Hove ziet twee soorten impactstudies over handelsakkoorden: voor en na de invoering. Zowel de Canadese overheid als de EU, maar ook enkele Duitse universiteiten maakten een impactstudie voor CETA. Het probleem is dat er zoveel assumpties nodig zijn, dat de simulaties in elke richting kunnen gaan. Dat beperkt de waarde van die studies. Studies van bestaande handelsakkoorden zijn veelzeggender. Dat kan nog niet voor CETA. Allicht zijn er economische argumenten om te zeggen dat het effect op handel en groei positief is, maar hoe groot dat effect is, is moeilijk in te schatten. Hij zal de voorzitter de studie van zijn eigen diensten bezorgen, die gepubliceerd werd in het *Journal of Economic Integration*. Volgens alle studies is het effect van een dergelijk akkoord op handel en groei klein. Voor CETA is er een studie van de EC die een onderscheid maakt tussen landbouw, diensten en industrie, maar zeker niet per sector. Landenstudies zijn er wel, hoewel de aard van de handel verschilt per land. Frankrijk en Duitsland exporteren meer finale goederen dan Vlaanderen of België. Toch kunnen er verschillen tussen landen vastgesteld worden. Voor België is het effect van CETA klein, wat te maken heeft met de relatief kleine omvang van de handelsrelaties met Canada. Hij is het ermee eens dat de omvang van de export op zich geen argument is. Het is wel merkwaardig dat er over andere handelsakkoorden met een veel grotere impact veel minder discussie was.

Europa voert heel wat andere bilaterale onderhandelingen, ook met veel belangrijkere handelspartners. Elke groei van de export is voor een kleine economie als de Vlaamse belangrijk. Goede akkoorden met landen als India en China hebben meer potentieel, maar de onderhandelingen daarover zullen ook veel moeizamer verlopen.

Dat Europa een akkoord sloot met Canada zonder een akkoord te hebben met de VS, houdt, gezien het huidige en het op stapel staande nieuwe NAFTA tussen de drie Noord-Amerikaanse landen, inderdaad risico's in. Dat is niet uniek. Er zijn immers ongeveer zeshonderd akkoorden genotificeerd aan de WHO die wel enigszins dezelfde logica hebben maar toch ook wel wat bronnen van conflict inhouden. Dat is een argument voor multilaterale handelsakkoorden van de WHO. CETA zal volgens de spreker invloed hebben op de NAFTA-onderhandelingen, aangezien de Europese markt na de Amerikaanse voor de Canadezen de tweede belangrijkste exportmarkt is met 7,4 procent vorig jaar.

3.3. Hiddo Houben

Hiddo Houben zegt dat de EU momenteel de vijfjarige begroting behandelt, die elke burger ook een kopje koffie per dag zal kosten. Het verschil met een handelsverdrag is dat het kopje koffie per dag daar gratis is. Bij liberalisering wordt economische activiteit en dus groei en welvaart gecreëerd. Handelspolitiek is dus een middel van welvaartverhoging zonder fiscale beperkingen. Ook al staat CETA maar voor 0,08 procent van het bbp, de goede invloed laat zich jaar na jaar voelen. Voorts creëert handel een individueel vrijheidsrecht: invoer, uitvoer, een economische activiteit die voorheen niet mocht.

Bij handelsverdragen zijn er altijd verliezers. Overheden mogen die verliezen compenseren, zoals Canada doet met de melksector. Het is zaak dat te doen op een manier die zo min mogelijk handelsverstorend werkt. De gemeenschappelijke Europese landbouwsubsidies zijn de voorbije jaren omgevormd om ze minder en minder met productie vast te zetten. Dat is de manier om de economie zo efficiënt mogelijk te maken, maar ook de verliezers een voelbare compensatie te geven.

Wie geschillen in het ICS beslecht, moet dezelfde kwalificaties hebben als een rechter in een nationaal of internationaal rechtssysteem. Het systeem is min of meer gelijk aan dat van de WHO, dat dan door tegenstanders ook als geen echt rechtssysteem kan worden gekwalificeerd. Momenteel worden de selectiecriteria voor het ICS vastgesteld. Er worden ook maatregelen genomen om de toegang tot de investeringsgeschillenprocedure voor kleine en middelgrote bedrijven gemakkelijker te maken door onder meer vrijwillige bemiddeling mogelijk te maken. In bepaalde gevallen zal ook één bemiddelaar of rechter volstaan in plaats van drie.

Om vrijwaringsmaatregelen in de landbouwmarkt in te stellen, moet die markt eerst verstoord zijn. Het akkoord is sinds september 2017 in werking en vooralsnog is daar geen sprake van. Als dat toch gebeurt, kan de EU optreden. Het duurzame ontwikkelingshoofdstuk dat Europa in al zijn handelsverdragen opneemt, is wel degelijk bindend, alleen staan er geen handelssancties tegenover. Het is immers moeilijk om dergelijke inbreuken te kwantificeren, daarom zijn andere afdwingmechanismen beter geschikt. De geschillenprocedure kan dus ook ingesteld worden als één van de partijen op het vlak van duurzaamheid tekortschiet.

De afgelopen veertig jaren hebben geleerd dat handelsliberalisatie de beste manier is om marktconcentratie tegen te gaan: vrije markten en open concurrentie slagen daar veel beter in dan de vijfhonderd ambtenaren van de DG

Mededinging, die uiteraard ook nodig blijven. Dat neemt niet weg dat waakzaamheid geboden blijft, het voorbeeld van Google bewijst dat. De regelgeving in Canada is gericht op de VS, waar het 80 procent van zijn buitenlandse handel mee drijft. Dat zet een grens op wat Europa in de regelgevende samenwerking vermag. Bij elke regelgevende samenwerking van Europa met andere landen blijft de soevereiniteit van beide partijen behouden. Inzake landbouwproductie en voedsel- en gezondheidsstandaarden maakt Europa daar in zijn samenwerking met de VS geregeld gebruik van. Equivalentie bevestigen vergt een affirmatieve procedurele beslissing aan Europese kant. Het is dus niet zo dat de ministers vrij zijn om regelgevende afspraken te maken die niet onderworpen worden aan parlementair toezicht.

De spreker kent geen voorbeelden van producten die in Europa worden geproduceerd die niet voldoen aan de Europese normen, maar wel conform zijn aan de Canadese of Amerikaanse normen en uitsluitend voor de export bedoeld zijn. Hij weet wel dat de DG Milieu meer en meer de uitvoer van afval naar ontwikkelingslanden aan banden legt. Het doet dat in het belang van dat derde land, ook al wil dat er nog steeds aan verdienen.

Europa werkt nu met Canada aan de procedure van het ICS. Bij de eerste bijeenkomst van het Gemengd Comité op ministersniveau in de derde week van september 2018, zullen het rooster van panelleden, de dagvergoeding van de arbiters en de maatregelen voor kmo's, het klimaat en gendergelijkheid bekendgemaakt worden.

3.4. Ronan O'Brien

Ronan O'Brien vermeldt als interessante ontwikkeling de Europese Brandstofkwaliteitsdirectieve, die een belangrijke klimaatmaatregel is omdat ze de broeikasgasuitstoot van de volledige brandstofcyclus in rekening brengt, dus ook van de extractie. Canada en de VS lobbyden er sterk tegen en daardoor heeft de EU ze drastisch afgezwakt. De reden is dat Canada grote hoeveelheden van de vuilste brandstof op de planeet produceert, namelijk schalieolie. James Hanssen, de Amerikaanse topklimaatexpert, heeft gezegd dat de exploitatie van alle voorraden daarvan het einde van de planeet zou betekenen. Canada staat ook, in navolging van de VS, groeihormonen in rundsvlees toe. Ook op het gebied van genetisch gemodificeerde organismen staat het dicht bij de VS. Problemen met wetgevingsstandaarden van de VS zullen dan ook meestal ook gelden voor die van Canada.

Als regels van verschillende niveaus wederzijds erkend zijn, zullen de regels van lagere kwaliteit die van hogere kwaliteit verdringen omdat ze minder duur zijn voor producenten. Zo kan regelgevende samenwerking leiden tot lagere standaarden. Handelsakkoorden zorgen niet alleen voor export, maar ook voor import. Als geïmporteerde producten hier geproduceerde producten vervangen, verliest een land dus ook. Beide moeten worden overwogen.

De spreker raadt de parlementsleden de studie aan van ÖFSE, de Oostenrijkse stichting voor ontwikkelingsonderzoek, met de naam ASSESS_CETA. Daarin wordt niet alleen het akkoord onderzocht maar ook andere impactstudies. Volgens de meest gunstige prognoses is het voordeel van CETA geen kopje koffie per dag, maar slechts een kopje koffie per drie maanden. Andere studies komen zelfs maar aan een kopje koffie per jaar. Hij begrijpt niet waarom Hiddo Houben gewag maakte van een bindend karakter, want disputen over arbeids- en omgevingsregels worden niet behandeld door het ICS maar wel in een (niet-bindend) proces van discussie en aanbeveling.

3.5. Laurens Ankersmit

Laurens Ankersmit zegt dat hij zich baseert op de al vermelde studie van de onafhankelijke commissie, ingesteld door de Franse president Macron. Daarin staat immers dat de Canadese milieuregels over het algemeen ver achterblijven op het niveau van regels in Europa en zelfs in de VS. Dat rapport verwijst onder meer naar een studie van David Boyd. Canada is één van de landen die in de WHO het meest tekeer is gegaan tegen milieuregels van de Europese Unie en andere landen. Zo heeft het onder andere de asbestregels van Frankrijk, de regels over genetisch gemodificeerde organismen en de dierenwelzijnsregels met repercussies op zeehondenproducten voor het WHO-arbitrageorgaan gebracht. Gelukkig heeft het de meeste zaken verloren, maar het is wel tekenend voor de Canadese mentaliteit. Het grootste economische belang van Canada ligt dan nog in de olie- en gasindustrie en in de mijnbouw. Bij de regelgevende samenwerking ziet de spreker het grootste gevaar in de implementatie van regels. De Canadese overheid oefent, samen met de VS veel druk uit om de regels over hormoonontwrichtende chemicaliën af te zwakken van een op schadelijkheid gebaseerde aanpak naar een aanpak die op risico's is gebaseerd. Het heikele punt zijn de productieregels, Canada moet zich immers in ieder geval houden aan de productregels die in de EU gelden. De productie in Canada moet gewoon voldoen aan de veel lagere regels in dat land, bijvoorbeeld inzake dierenwelzijn. Vlaamse en Canadese boeren vallen dus onder andere regels bij de productie, de producten die naar Europa uitgevoerd worden, moeten voldoen aan de Europese regels.

Het stelt de spreker gerust dat de Nederlandse Regering zich voorgenomen heeft de ratificatie-instrumenten niet te deponeren voor het advies 1.17 is geweest. Ook het Nederlandse parlement moet nog besluiten of het überhaupt wel al tot de stemming over CETA wil overgaan. Voorts benadrukt hij het verschil tussen het Achmea-arrest en advies 1.17. Het Europees Hof van Justitie heeft zes arresten geveld over Europese internationale verdragen, dus verdragen gesloten door de Europese Unie. In vier ervan heeft het hof de mechanismen verworpen.

Principieel zijn er echter geen verschillen. Artikel 63 van het werkingsverdrag regelt bijvoorbeeld het vrije verkeer van kapitaal, niet alleen tussen de lidstaten onderling maar ook tussen de EU en de derde landen. De Europese rechter oordeelt over geschillen in al die aangelegenheden, dus ook met derde landen. Een Canadese eigenaar van een in België gevestigd bedrijf zal zich, zo hij een kartelboete wil aanvechten, tot het Europees Hof van Justitie moeten wenden. Na CETA kan hij dat ook bij het ICS aanvechten. Misschien zal dat de boete niet ongedaan maken, maar het kan wel een schadevergoeding toekennen die de boete tenietdoet. Het arbitragepanel oordeelt zo dus wel degelijk over het Europese recht. Dat de Europese Unie, die een eigen rechtssysteem heeft dat zich tussen het nationale en internationale recht in bevindt, gebonden wordt door dat internationale arbitragemechanisme is dus wel degelijk een probleem.

In het Commissievoorstel over een ICS voor TTIP was sprake van rechters. In CETA gaat het over leden van tribunalen. Of dat arbiters zijn of rechters maakt echter op zich niet zoveel uit. Het systeem is geënt op het systeem van de WHO, een soort internationale arbitrage, hoewel de selectie van de arbiters min of meer op dezelfde manier gebeurt als van nationale rechters. Het zit dus tussen een gerechtshof en een arbitragecomité in.

3.6. Gilles Suply

Voor zover *Gilles Suply* weet kunnen Europese bedrijven niet aan lagere standaarden dan de Europese bedrijven produceren. Enkele voedingsbedrijven hebben hem gezegd dat hun fabriek zou worden opgedoekt als ze in Europa aan

de lagere normen van de Amerikaanse of Canadese markt zouden produceren, zelfs als die producten louter bestemd zijn voor export. Voka informeert zijn kmo's, onder meer met informatiesessies over het rechtsregistratiesysteem, waardoor bedrijven een aanvraag moeten indienen om de importtariefreducties te genieten. Hij acht het belangrijk dat de overheid, eens het wetgevende proces is afgelopen, niet alleen de bedrijven informeert over de CETA-procedures, maar ze daarbij ook begeleidt. Dat is belangrijk om te vermijden dat, zoals uit een onderzoek van het Europees Parlement over het handelsverdrag met Zuid-Korea blijkt, bedrijven uit het andere land meer gebruikmaken van de invoertariefreducties dan de Europese bedrijven zelf.

Rik DAEMS,
voorzitter

Karl VANLOUWE
Güler TURAN
Herman DE CROO,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

bbp	bruto binnenlands product
BEUC	Bureau Européen des Unions de Consommateurs
BIT	bilateral investment treaty
CanCham BeLux	Chamber of Commerce Canada-Belgium-Luxembourg
CETA	Comprehensive Economic and Trade Agreement
DG	Directoraat-generaal
EC	Europese Commissie
EU	Europese Unie
EVRM	Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden
FDI	foreign direct investment
FIT	Flanders Investment & Trade
GATS	General Agreement on Trade in Services
IAO	Internationale Arbeidsorganisatie
ICS	Investment court system
ISDS	investor-state dispute settlement
kmo	kleine of middelgrote onderneming
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
NAFTA	North American Free Trade Agreement
ngo	niet-gouvernementele organisatie
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
ÖFSE	Österreichische Forschungsstiftung für Internationale Entwicklung
REACH	Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals
TPP	Trans-Pacific Partnership
TTIP	Transatlantic Trade and Investment Partnership
Voka	Vlaams netwerk van ondernemingen
VS	Verenigde Staten
VWEU	Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie
WHO	Wereldhandelsorganisatie
wob	wet Openbaarheid van Bestuur
WTO	World Trade Organization